

İSTİKRARLI BİR MİZAH DERGİSİ: KARİKATÜR¹

Nurettin GÜZ²

Büşra ALABBASİ³

ÖZ

Bu çalışma, Sedat Simavi tarafından 1936-1949 yılları arasında yayınlanan Karikatür Dergisi hakkındadır. Derginin yayınlandığı dönemi yansımasını ve dönem içindeki yerinin tespitinin önceden ele alınmamasını bir sorun olarak görmektedir. Dergiyi genel olarak tanıtmayı amaçlayan çalışma, yayımlandığı döneme de ışık tutmayı amaçlamaktadır. Derginin sadece ülkeye değil, dünyaya da dönük olup olmadığının ortaya konulması amaçlandı. Karikatür Dergisindeki bu çalışmadan önce sadece bir bibliyografya çalışması vardır. Bunun dışında içeriği ile ilgili herhangi bir çalışma yapılmamış olması da derginin önemini oluşturmaktadır. Dergi, 13 yılda 640 sayı yayınlayan uzun soluklu bir dergidir. Yöntem olarak monografik yöntem belirlenmiştir. Uzun yıllar boyunca çok fazla sayı olduğu için rastgele bir numune ile 100 sayılık bir numune alınmış ve monografi bu numuneye uygulanmıştır. Seçilen örneklem doğrultusunda çeşitli kütüphanelere gidilerek ve dergilerin fotoğrafları çekilerek veriler toplanmıştır. Çalışma sonucunda derginin İkinci Dünya Savaşı'na denk gelmesine rağmen uzun soluklu bir dergi olmayı başarmış olması dikkat çekicidir. Aynı zamanda hem dünyadan hem de ülkeden verdiği haberlerle sadece ülkede değil dünyada da önemli bir yere sahip olduğu tespit edilmiştir. Devlet desteği açısından kendi şartlarında ayakta kalması da diğer bulgular arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Sedat Simavi, karikatür, mizah, tek parti dönemi, siyasi mizah

A Stable Journal of Humor: Caricature

Abstract

This study is about the Cartoon Magazine, which was published by Sedat Simavi between 1936-1949. He takes it as a problem that the magazine reflects the period in which it was published and that the determination of its place in the period was not dealt with beforehand. The study, which aims to introduce the magazine in general, is also aimed to shed light on the period in which it was published. It was aimed to reveal whether the magazine is not only facing the country but also facing the world. Before this study on the Cartoon Magazine, there was only one bibliography study. Apart from that, the fact that there is no study on its content constitutes the importance of the magazine. The magazine is a long-running magazine with 640 issues published over 13 years. The monographic method was

¹ Bu çalışmada yer alan bilgilerin bir bölümü Büşra ALABBASİ tarafından AHBVÜ'nde hazırlanan "Bir Monografi İncelemesi: Karikatür Dergisi Örneği" başlıklı yüksek lisans tezinde yayınlanmıştır.

² Prof. Dr. İstanbul Ticaret Üniversitesi İletişim Fakültesi, nguz@ticaret.edu.tr

³ AHBV Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, busra.cetin@hbv.edu.tr

Gönderim Tarihi/Received: 27 Şubat 2022 **Kabul Tarihi/Accepted:** 20 Temmuz 2022

DOI: 10.53495/e-kiad.1078846

determined as the method. Since there were too many numbers for many years, a 100-number sample was taken with a random sample and the monograph was applied to this sample. The data were collected by going to various libraries in line with the selected sample and taking pictures of the magazines. As a result of the study, it is noteworthy that the magazine managed to become a long-running magazine even though it coincided with the Second World War. At the same time, it has been determined that it has an important place not only in the country but also in the world, with the news it gives from both the world and the country. The fact that it survived on its own terms in terms of state support is among the other findings.

Keywords: Sedat Simavi, Caricature, Humor, Single-party period, Political humor

Extended Summary

This study takes its subject from the monographic review of Cartoon Magazine. One of the first things that come to mind when it comes to cartoons are funny pictures drawn with distorted lines and exaggerated reality. Although cartoons seem like a fun job from the outside, it is actually a very serious job. But publishing a magazine based on cartoons requires a solid footer. The people who will examine it should have an idea about the conditions of the period, political figures, and the political situation of the region where the cartoon was made. In line with all these reasons, the study on the Cartoon Magazine; Introducing the magazine, revealing how the cartoons carried the traces of the period, revealing the sense of humor of the period, revealing the status of Cartoon Magazine at the time of its publication, what the content of the magazine is and what the publication policy includes, and how effective the content of the cartoon is in its long-term publication life is to determine.

It can be drawn that caricature, which is a branch of humor and humor, has a place in publishing. It is used as a subject in order not to carry out a study other than the bibliography about the cartoon magazine. This surplus work was the first of Cartoon magazine's monographic review.

At the same time, the period when the same cartoon was published, the years when the One-Party Administration was dominant in Turkey, and the publication of a magazine all over the world, such as humor, without drawing an education reaction, is predicted to come. Assistance can be sought from sales help as it is visible from the paper break point. Continuing to broadcast state aid somehow, he has the opportunity

to broadcast as such a publication. At the same time, we encounter the absence of opposition in the situation in which the cartoon was published, and the emergence of the magazine about its latest truth. But here to draw attention, to attract attention.

The scope of the study consists of the magazine's ownership information, page numbers, writer-artist staff, sections and content. However, in-depth examination of the articles was excluded because the method was monograph. Likewise, the analysis of cartoons is out of the scope of the study. It was requested to use all numbers in the examination of the magazine, but primarily because the original of the study was a master's thesis, the study was carried out by taking a sample due to time constraints. The time constraint is due to the fact that the magazine has been published for 13 years and has 640 issues.

The monographic method was used in the study of the research, and random sampling was used in the selection of the magazines to be examined. When we look roughly at the monographic examination method, which is the monographic examination method, it is a method of in-depth examination of a subject with defined boundaries. The duration of the determined subject, the effect of the period on the subject, cover all the people who affect the subject. In a monograph, a work can be evaluated from a specific point of view or perspective in a field of science, or an in-depth analysis on a topic can be made.

The issues of the magazine to be examined were determined by the Random Sampling method. In this context, 100 numbers were obtained. Contrary to the method, the first and last issues were directly included in the study since it was a magazine review.

Since the work is a magazine work, it does not have an environment where all the works of a person can be discussed, as in the monographs of the person. However, the study focuses on price information, ownership information, issue and page information as the quantitative aspects of the magazine. From a qualitative point of view, it has been examined in general terms with titles such as which sections the

magazine consists of, which topics it deals with, who wrote it in its content and who drew it.

As a result of the study, it is observed that the magazine is one of the important magazines of the period in terms of the subjects it covers. Even though the magazine gives priority to cartoons, since it is a cartoon magazine, it is seen that it includes articles in its content. However, it is seen that in its content, it includes possible events as well as events that have occurred. At the same time, it is seen that the magazine deals with the events in the world while dealing with the events in the country.

Giriş

Mizah kavramı genel olarak “gülmece” olarak adlandırılmakta (sozluk.gov.tr) ve insan hayatının vazgeçilmez bir alanı olarak dikkati çekmektedir. Tarihin kimi dönemlerinde yasaklansa da kıvrak bir zekâyı gerekli kıldığı için günümüz insanların birçoğu alana mesafeli olarak yaklaşırken ortaya çıkan içerik genellikle insanları mutlu etmektedir. Mizah farklı alanlara ilişkin genel bir ifade olmakta karikatür mizahın bir alt alanı olarak değerlendirilmektedir.

Karikatür denildiğinde ilk akla gelenlerden biri eğri büğrü çizgilerle çizilmiş ve gerçeğin abartılmasından meydana gelmiş komik resimlerdir. Bu çizimler her ne kadar insanı güldürse de arkalarında derin anlamlar ve yoğun çalışmanın izlerini taşımaktadırlar. Eğlenceli bir çalışma alanı görülmesine rağmen karikatür zekâyı, inceliği ve ciddiliği gerekli kılmaktadır. Karikatür içerikli bir derginin yayınlanmasını ve sürekliliği için sağlam bir genel kültüre, nüktedanlığa, bilgi birikimine, hedef kitlenin ilgi, istek ve beklentisini bilmeye ihtiyaç vardır. Diğer kitle iletişim araçları gibi karikatür içerikli yayın organlarının başarısı da hedef kitleyle kuracağı iletişime bağlı olmaktadır.

Karikatür kelimesi ilk olarak Cemil Cem tarafından kullanılırken kavramın ne anlama geldiği de anlatılmaktadır. Karikatür, kapsamı geniş bir sözcük, “güldürmek için biraz yarı şaşı baktıran bir göz, biraz büyütülen bir buruncuk, biraz sırttırılan bir ağız, yampiri çizi verilen bir çizgi, kimileyin bir kızgınlık” yaratan bir alan olarak

değerlendirilmektedir. Güldürecekken kızdıran, melek bir düşünceyi ifrit bir düşmanlık içine sokan karikatür, “nükte, anıştırma, mazmun” gibi edebiyat alanından sayılmaktadır (Yetim, Akkoyunlu, 2017). Karikatüre ilişkin birçok tanım yapılırken “insanın veya eşyanın abartılı çizilmesi”, bir şaka ve “şaka kalıbına bürünmüş bir çizgi tekniği” ve “çizgide mizah yapma sanatı” şeklindeki tanımlar (Şenyapılı, 2003: 129) bunlar arasındadır.

Türk Basın Tarihine bakıldığında basının gelişme dönemi olan 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren genelde mizah, özelde ise karikatür ağırlıklı yayınların ortaya çıktığı ve geliştiği gözlenmektedir. Bu tür yayınlar cumhuriyet dönemi ile birlikte etkinliği ve sayısını artırırken kimi yayınlar kısa süreli olarak çıkarılmışlardır. Karikatür içerikli basın organları içerisinde yayınlarını uzun süreli olarak devam ettirebilen dergilerden birisini *Karikatür* oluşturmuştur. Bu çalışmanın konusunu oluşturan dergi cumhuriyet döneminde 13 yıl süreyle ve 640 sayı yayınlanmış ve mizah alanında önemli bir boşluğu doldurmuştur. 1936’ dan 1948 yılına uzanan zaman aralığında Türkiye’nin karşılaştığı iç ve dış sorunlar, ağır bir basın rejimi, İkinci Dünya Savaşı ve bunun olumsuz etkileri, kâğıt başta olmak üzere yaşanan sıkıntılara rağmen *Karikatür* yayın hayatını devam ettirebilmiştir.

Genel olarak yayın organları, özelde ise mizah basını içerisinde *Karikatür’* ü önemli kılan yaşanan olumsuz şartlara rağmen karikatür dergileri için uzun sayılabilecek bir süre yayınlanmış olmasıdır. Dergi çıkarıldığı dönemde alanı ile ilgili önemli bir boşluğu doldurmuştur. Ancak bugüne kadar bu çalışmaya kaynaklık eden ve içeriğinin bir bölümünün yer aldığı yüksek lisans tezi (Alabbasi, 2021) ve dergi ile ilgili bibliyografya çalışmasını içeren bir diğer yüksek lisans tezi (Yazar, 2002) dışında *Karikatür* ile ilgili bilimsel bir inceleme yapılmaması bu çalışmayı farklı ve önemli kılmaktadır.

Çalışmayı önemli kılan diğer bir husus, *Karikatür’* ün farklı yönlerinin ayrıntılı olarak burada ele alınması, dergi içeriğinde yer alan karikatürler üzerinden dönemin gündeminin ortaya konulmasıdır. İçeriğine ve yayın politikasına ilişkin tespitlerin

yapılması ile birlikte uzun süreli yayınlanmasının sebeplerinin ortaya konması ayrıca çalışmayı farklı kılmaktadır. Derginin gündelik hayata ilişkin bir içerik yanında ulusal boyuttan çıkıp küresel bir hedef kitleye ulaşmayı hedeflediğine ilişkin tespitlere de ilk olarak bu çalışmada yer verilmektedir.

Çalışmada monografi yöntemiyle *Karikatür* değerlendirilmiştir. Monografi bir olgu, yer, kişi ya da konuyu ele alarak onu derinlemesine inceleyen, ayrıntılara inen ve yorumlayan yazı türü araştırma biçimi olarak değerlendirilmektedir. Monografi yöntemi bir örneğin tasviri bir biçimde araştırılmasıdır ve bunun için de ele alınan örneğin temsil yeteneğinin olması gereklidir. Yöntem sadece tek olayları incelemekte, olayların birbirleri üzerindeki etkileşimini de aramaktadır. Yöntem günümüzde bir konuyu derinlemesine ele alan dar boyutlu ve sınırlı araştırmalarda da kullanılma özelliğini kazanmıştır (Erginer, 1980: 257, 262). Çalışma çerçevesinde *Karikatür*' ün bütün sayıları yerine tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen 101 sayısı değerlendirmeye alınmıştır. Çalışmada önce derginin yayınlandığı döneme ilişkin bazı tespitler yapılmış, daha sonra mizah basını üzerinde durulmuştur. Derginin ele alındığı bölümde ise seçilen sayılar üzerinden derginin içeriği incelenmiştir.

1.1 *Karikatür*' ün Yayınlandığı Dönemde (1936-1948) Dünya ve Türkiye

1. Dünyadaki Gelişmeler

Medya organlarının içeriğini yayın politikalarına göre ağırlıklı olarak yayınlandığı dönemdeki ulusal, bölgesel ve uluslararası olaylar oluşturur. Bu durum genelde mizah ve özelde karikatür dergileri için de geçerlidir. Mizah içerikli yayın organlarının toplumun gündemindeki konuları eleştirel ve ironik bir biçimde yaklaşımları sebebiyle siyasal iktidarlar ve içeriğe konu olan çevrelerce sempatik bir yaklaşım genellikle söz konusu olmamaktadır. *Karikatür*' ün yayınlandığı dönemdeki tek partili siyasal yapı ve uygulanan sıkı basın rejimi ile İkinci Dünya Savaşının olumsuz etkileri dikkate alındığında mizah içerikli bir yayın organının ele aldığı konuların uluslararası alana ilişkin olması kaçınılmaz olmaktadır. Bu sebeple *Karikatür*' ün yayınlandığı dönemde dünyadaki gelişmelerin genel perspektiften ele

alınması bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Derginin içeriği de dikkate alınarak dönemin gelişmelerine burada yer verilmiştir.

Derginin yayın hayatına başladığı yıl olan 1936'dan 1948'e kadar olan dönemde *Karikatür*' ün de birçok karikatürüne konu olan uluslararası olaylara genel olarak bakıldığında küresel boyutlu gelişmelerin ağırlıklı olduğu dikkati çekmektedir (www.frmtr.com). Derginin yayın hayatına başladığı 1936'da İspanya iç savaşı başlamış ve General Franco' nun cumhuriyetçi hükümete karşı giriştiği mücadele etkisi ve sonuçları açısından sadece İspanya değil başta Avrupa olmak üzere diğer ülkeleri etkilemiştir. 17 Temmuzda başlayan iç savaş 1939 yılına kadar sürerken savaşa ilişkin gelişme ve değerlendirmeler diğer ülke medyalarının da gündem konusunu oluşturmuştur. Aynı yıl 01 Ağustosta başlayan Berlin Olimpiyatları Nazilerin ve Hitler'in gövde gösterisine dönüşmüş, olimpiyatlarda farklı renk ve milletlerden sporcuların başarısı Nazi yönetiminin tepkisine sebep olmuştur. Ertesi yıl 1937'de ise Almanya, İspanya iç savaşına katılırken Çin ile Japonya arasındaki savaşta Japonlar Pekin'i işgal etmiştir.

İkinci Dünya Savaşının yaklaştığı bu dönemde savaşın aktörlerindeki kıpırdamalar devam etmiştir. 11 Mart 1938'de Avusturya Şansölyesinin daveti üzerine Alman birlikleri Avusturya'ya girmiş, 10 Nisandaki referandumla Avusturya'nın Almanya'ya katılımı kabul edilmiştir. Aynı yılın 01 Ekiminde Almanlar Çekoslovakya'ya girerken yılın sonlarında Almanya'da Yahudilere karşı saldırılar başlamıştır. Ertesi yıl 01 Eylülde ise Almanya'nın Polonya'yı işgal etmesi ve arkasından İngiltere ve Fransa'ya savaş ilan etmesiyle birlikte İkinci Dünya Savaşı başlamıştır. 1945 yılına kadar devam edecek ve dünyayı saracak savaş döneminde dünya kamuoyu ve medyanın gündemini ağırlıklı olarak savaştaki gelişmeler oluşturacaktır. Bu dönemde genel olarak mizah ve özel olarak karikatür dergilerinin içeriğinde savaş ele alınan ağırlıklı konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Savaş 1940'ta Hitler ve Mussolini' nin anlaşması İngiltere'nin bombalanmasıyla birlikte önce Avrupa'ya sonrasında Amerika ve Japonya'nın savaşa girmesiyle birlikte

dünyaya yayılmıştır. Ertesi yıl önce Türkiye ve Rusya arasındaki deklarasyonla, sonrasında Türk-Alman Dostluk Anlaşmasıyla birlikte Türkiye savaş dışında ve tarafsız olduğunu ilan etmiş olur. Savaşın ilerleyen dönemlerinde önce Almanya ve İtalya ittifakının ilerleyişi durdurulmuş, Japonlar karşısında Amerika üstünlük sağlamaya başlamıştır. 1944 yılından itibaren savaşın seyri değişmiş, 1945 yılında savaş İngiltere, Fransa, Rusya ve Amerika lehine sonuçlanmış ve barış imzalanmıştır.

Karikatür' ün yayın döneminin son yıllarının önemli olaylarından birisini Hindistan'ın bölünmesi oluşturmuştur. Hindistan Devleti içerisinde yaşayan ve Hindistan Müslümanları olarak adlandırılanlar 14-15 Ağustos 1947'de Hindistan'dan ayrılarak Pakistan devletini kurmuşlar ve Muhammet Ali Cinnah yeni devletin ilk genel valisi olmuştur. Aynı yılın Eylül ayında patlak veren Filistin sorunu sadece bölgeyi değil dünyayı etkileyen bir olay olmuş, İngiltere'nin Filistin'i boşaltmasının ardında 14 Mayıs 1948'de Filistin toprakları üzerinde bağımsız bir İsrail Devleti kurulmuştur. Her iki gelişme de Türkiye'yi yakından ilgilendirdiği için basın organlarının gündeminde yer almıştır. (www.frmtr.com/)

2. Türkiye'deki Gelişmeler ve Basın

Karikatür' ün yayın hayatına başladığı yıllar Türkiye'de Tek Parti Yönetimi'nin etkinliğini artırdığı ve parti ile devletin bütünleştiği bir döneme rastlamaktadır. Yeni devletin kuruluşu ile birlikte başlayan çok partili siyasi hayat süreçleri uzun sürmemiştir. Birinci Meclis'teki Birinci Grup ve İkinci Grup adına parti denmezse de bir anlamda iktidar ve muhalefet bloğunu oluşturmuş, 1923 yılında yapılan seçimlerden sonraki İkinci Meclis ise Birinci Grup üyelerinden oluşmuş ve 09 Eylül 1923'te partileşerek Halk Fırkası/Partisi adını almıştır. Bu partiden 1924'te ayrılanlar tarafından kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası/Partisi ile başlayan çok partili siyasi hayat 1925'teki Takrir-i Sükun döneminde yeni partinin kapatılması ile sona ermiştir (Güz, 2008: 184-336; Tunçay, 1981: 108-109). Takrir-i Sükun dönemi ile muhalefet ortadan kaldırılmış, basın özgürlüğü sınırlandırılmış, muhalefet saflarında yer alan basın ve gazeteciler alandan uzaklaştırılmıştır.

Sonraki çok partili dönem güdümlü olarak kurdurulan ve siyasal ömrü yaklaşık üç ay süren Serbest Cumhuriyet Fırkası ile yaşanmıştır. Cumhuriyet döneminin ilk başbakanlarından Ali Fethi (Okyar) elçi olarak bulunduğu Paris'ten davet edilmiş, Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk ve Başbakan İsmet İnönü ile yapılan toplantıda alınan kararlar yeni muhalefet partisi kurulmuştur (Okyar, 1980: 378). Kuruluşundan sonra büyük ilgi görmesine rağmen Serbest Fırka kısa bir süre sonra kapatılmış (Başar, 1981: 6-9; Ağaoğlu, 1969: 90-91) ve 1931 yılı başında Türkiye yeniden muhalefetsiz bir döneme girmiştir. Tek Parti dönemi yaklaşık 15 yıl sürmüş ve bu dönem önceki dönemden farklı olarak parti ile devlet bütünleşmiştir.

Parti ile devletin bütünleşmesini parti genel sekreteri Recep Peker, "Türkiye Cumhuriyeti bir parti devletidir. Parti, Devletle beraber çalışır" diyerek açıklamıştır (Goloğlu, 1974: 189191; Güz, 19995: 8-11). 1936 yılında "Tek Partili Cumhuriyet" partisiz cumhuriyet haline getirilerek parti organları ile devlet teşkilatı birleştirilmiştir (Ahmad, 2010: 21). Bu çalışmanın konusunu oluşturan *Karikatür*' ün yayın hayatına başladığı dönemde ülkede muhalefet eden veya edebilecek bir kurum olmadığı için dergi siyasal iktidarın tepkisini çekebilecek bir içerik oluşturamama noktasında dikkatli olmak zorunda kalmıştır. 1937 yılında İsmet İnönü'nün istifa etmesi ve yerine Celal Bayar'ın Başbakan olmasından sonra da bu durum değişmemiştir. 1938 yılında Atatürk'ün ölümü ve İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı olması (Aydemir, 1984: 21-21) ile birlikte siyasal yapı öncekinin devamı olarak devam etmiştir. İkinci Dünya Savaşının başlangıcında doğrudan savaşa girmese de Türkiye genellikle Almanya tarafına eğilim gösterirken sonraki dönemde denge politikası izleme yolunu seçmiş, (Barutçu, 2021; Eroğlu, 2012) ancak savaşın olumsuzlukları basın başta olmak üzere hemen her alanda kendisini hissettirmiştir.

Karikatür' ün yayın hayatının son döneminde Türkiye yeniden çok partili siyasi hayata geçmiştir. Savaşın sonunda 07 Haziran 1945'te "Dörtlü Takrir" olarak adlandırılan ve Celal Bayar ile Adnan Menderes'in arkadaşlarıyla birlikte Meclis Başkanlığına verdikleri önerge ile Tek Partideki ayrışma süreci önergeyi verenlerin

parti kurmasıyla birlikte sonuca ulaşmıştır (Uran, 1959: 435-446). Açık oy, gizli tasnif sistemiyle yapılan seçimler iktidarı değiştirmese de artık Mecliste iktidarı denetleyen bir muhalefet partisi olurken iktidarın basın üzerindeki baskısı da hafiflemiştir. Çok partili siyasal hayat 1950'deki ilk serbest seçimlerle kurumsallaşacak, darbe dönemleri hariç kesintisiz devam edecektir.

Karikatür dergisinin yayınlandığı dönem boyunca 1931 tarihli Basın Kanunu yürürlükte kalmıştır. Serbest Fırka'nın kuruluş sürecinde yayınlanmaya başlanan muhalif basın partinin kapatılmasından sonra kapatılmış veya kapanmak zorunda kalmıştır. Dönemin önde gelen gazetelerinden olan *Son Posta* örneğinde olduğu gibi kimi basın organı yayın politikasını değiştirmiş, ortaklık yapısını yeniden düzenlemiştir. Muhalif gazetecilerden bazıları yargılanmış ve mahkûm olmuştur (Güz, 1993; Ayhan, 2009: 193; Yetkin, 1983: 67-68). 1931 yılında önce muhalif *Yarın*'ın sahibi Arif Oruç ile iktidar yanlısı *Cumhuriyet*'in sahibi Yunus Nadi arasında başlayan kalem mücadelesi ilerleyen dönemde eleştiri sınırını aşmış, kavgaya diğer gazetecilerin de katılmasıyla tam bir meydan savaşına dönüşmüştür. Sonuçta iktidar yanlısı basın muhalefetin susturulması için TBMM'ni ve hükümeti göreve çağırmıştır. Konunun Meclise gelip tartışılmaya başlanması süreci ile birlikte daha önce başlayan muhalefet basınının kapanma veya yayın politikası değiştirmesi gerçekleşmiştir. Kanun teklifinin Mecliste görüşülmeye başlanması ile birlikte iktidar yanlısı basın, yapılan kanun teklifindeki ağır hükümlerin öğrenilmesiyle birlikte yaptığı yanlışın farkına varmış ancak ağır hükümlerin tekliften çıkarılmasını sağlayamamıştır.

Mecliste, 25 Temmuz 1931'de kabul edilen 19881 Sayılı Kanunla birlikte (*Resmi Gazete*, 08.08.1931: 731-736) basın organlarına ağır hükümler getirilmiştir. Daha sonraki tarihlerde yapılacak değişikliklerle birlikte basın için daha ağır hükümler konmuş ve basın sınırlandırılmıştır. Kanun basını tamamen iktidarın güdümüne sokmuş, bir anlamda iktidarın tepkisini çekebilecek bir içeriğin basında yer alması engellenmiştir. Kanunun özellikle 50. maddesi önemlidir. Bu maddeye göre ülkenin genel siyasetine dokunacak yayınların Bakanlar Kurulu kararıyla kapatılabileceği

hüküm altına alınmıştır. Maddede açıkça belirtildiğine göre basında yer alan herhangi bir içerik ülkenin genel siyasetine dokunduğu gerekçesiyle ilgili yayın organının kapatılmasına sebep teşkil ettirilebilecektir.

Bir süre sonra Basın Kanununun ağır hükümlerinin uygulanmasına da gerek kalmamıştır. 1931 kapatılan ve 1933'te yeniden kurulan Matbuat Umum (Basın Yayın Genel) Müdürlüğü basının denetlenmesi konusunda tam yetkili olmuştur. Bakanlar Kurulu kararına gerek kalmadan Genel Müdürlük tarafından telefonla basın organları kapatılmıştır. Tek Parti Yönetimi basını tamamen iktidara tabi kılmış, basını Tek Parti ve iktidarının propaganda aracı olarak görmüştür (İskit, 1943: 362; *Basın*, 1975: 20-21). Önde gelen gazete sahipleri ve gazeteciler milletvekili seçtirilmiş, (Kocabaşoğlu, 1982: 112; Güvenir, 1991: 66) iktidara daha fazla destek vermeleri sağlanmış, bir anlamda bu yolla basın teşvik edilmiştir. Basın partili ve diğerleri olmak üzere sınıflandırılmış, 1935'te düzenlenen Birinci Basın Kongresi'ne katılan basın ve temsilcileri bile bu ayrıma tabi tutularak tasnif edilmişlerdir. Uygulanan basın rejimi sebebiyle iktidarın uygun görmediği bir yayın organının yaşamasının mümkün olmadığı bir dönemde *Karikatür* yayın hayatına başlamış ve yayınına devam ettirebilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı yılları dünyayı ve Türkiye'yi saran ekonomik sorunlar ve diğer sıkıntıların basını da derinden etkilediği bir dönem olmuştur. Savaş döneminde de yayınına sürdüren *Karikatür* de bu sıkıntılardan etkilenmiştir. Savaşın getirdiği olağanüstülükler ve Tek Parti Yönetiminin baskıları yanında basının en büyük sorununu kâğıt sıkıntısı oluşturmuştur. Bu dönemde ülkede üretilen kâğıdın ihtiyacı karşılayamaması sebebiyle Avrupa'dan kâğıt ithal edilmekteydi (Alaçam, 1940: 327). Kâğıt ithalatındaki sorunlar sebebiyle basın organları sayfalarını azaltmışlardır. Günlük gazeteler sayfalarını önce 8, sonra 4'e düşürmüşlerdir. Günlük basın organları savaşan taraflara göre farklı yayın politikaları izlemişler, İngiltere ve Fransa bloğunu destekleyenlerle birlikte Almanya'yı destekleyen gazeteler de olmuştur. Savaşın sonunda 04 Aralık 1945'te *Tan* Gazetesinin iktidarın teşvikiyle basılması ve çalışanları

ile ilgili açılan davalar (Sertel, 2001: 2001: 232; Uğur, 2010) basına nasıl bir baskı uygulandığını göstermesi açısından önemlidir.

Savaş sonrası dönemde iktidar basına karşı daha hoşgörülü bir tutum izlerken bu dönemde de basın davaları devam etmiştir. Demokrat Parti'nin kurulması ve 1946 yılı seçimleri ile birlikte Meclis'e girmesi basın organları için bir güvence oluşturmuş, bu dönemde yayın hayatına başlayan *Büyük Doğu* Dergisi basında muhalefetin ön safında yer almıştır. *Karikatür*'ün yayın hayatının son dönemi bu yıllara rastlamaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın başlarında 1940'ta ilan edilen sıkıyönetimin 1947 yılında kaldırılması basındaki baskının hafiflemesi açısından önemli bir dönüm noktasını oluşturmuştur.

2. Mizah ve Karikatür

Mizah *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*'nde "Gülmece" olarak geçmektedir (sozluk.gov.tr/). Kelime Türkçeye Arapçadan geçmiştir. Mizah birbiriyle uyum içerisinde görünen olayların arasındaki çelişkileri hızlı bir biçimde ortaya koymasından dolayı gelenek ve görenekleri en iyi sorgulanma yolu olarak görülmektedir. Her ne kadar güldürü ögesi olsa dahi mizah her zaman içinde bir saldırı bulundurmaktadır.

Genel olarak mizah iki ana türe ayrılarak değerlendirilebilmektedir. Bunlarından ilki söze dayalı, ikincisi ise görüntüye dayalı mizahtır (Hünerli, 1993). Daha detaylı bir ayırım yapıldığında mizahın; komedi, fıkra, şiir, kukla, karikatür ve hikâye gibi farklı başlıklara ayrılabilmesi de mümkündür. Mizah başlığı altında karikatür ve buna ilişkin yayınlar ayrı ve önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmada ele alınan dergi de karikatür içerikli bir yayın organıdır.

Mizahın bir alt başlığı olarak karikatür ise *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*nde "İnsan ve toplumla ilgili her tür olayı konu alarak abartılı bir biçimde veren, düşündürücü ve güldürücü resim" olarak tanımlanmaktadır (sozluk.gov.tr/). İtalyancadan Türkçeye geçen karikatür kelimesi, saldırı anlamına gelen İtalyanca "caricare" sözcüğünden dilimize geçmiş ve yerleşmiştir (Balcıoğlu,1973:7). Kelimenin İtalyanca anlamına

bakıldığında saldırı manası içermesi bir anlamda karikatürün ele aldığı konulara neden eleştirel baktığını da ortaya koymaktadır.

Cemal Nadir Güler karikatürü insana zevk veren bir araç olarak nitelendirerek, “karikatürü bir güzel koku gibi insana bir an zevk verdikten sonra elde bir boş şişe veya sarı bir leke bırakıp havaya karışan bir marifet” olarak değerlendirmektedir. Karikatürün palyaçoluk, eğlence unsuru olarak göbek attıran, kahkahalarla çeneleri ağrıtan bir araç değil, onun “insan beyninin muhtaç olduğu tebessüm ve tefekkürü temin eden bir güzel sanat” olması gerektiğini savunur (Yavuz, 2002). Karikatürle ilgili farklı değerlendirmeler de vardır. Kavramı bir durumun özü, gereksiz olanın bir cümleye, tutuma, düşünceye veya konuya indirgenmesi olarak tanımlayanlar gibi hayatın anahtar anını yakalayan ve kavrayan, günlük hayatın bir enstantanesi olarak da değerlendirenler de vardır (Topuz, 1986: 3). Bu yaklaşımlarda karikatürün eğlenceyle birlikte günlük hayatı özetleyen bir araç ve arkasında derin felsefi anlamlar içerdiğine ilişkin özelliğine vurgu yapılmaktadır.

Mizahta olduğu gibi karikatür de zaman içerisinde yenilikçi olması sebebiyle çeşitlenmiş, Cemal Nadir’in tasnifiyle; olayların karikatürü, eleştiri karikatürü, fikir karikatürü, ilham karikatürü olarak farklı başlıklara ayrılmıştır. Yine anlam bakımından karikatür; portre karikatürü, saçma karikatürler, gülmece deseni, reklam karikatürü, siyasi karikatür olarak da sınıflandırılmaktadır. Bunlar içerisinde bu çalışmanın konusu açısından siyasi karikatürler ön plana çıkmaktadır. *Karikatür’* de yer alan karikatürlerde farklı konular ele alınmasına rağmen daha çok güncel siyasi gelişmeler ve aktörler konu edinilmektedir. Günlük basın organlarında yayınlanan karikatürler ağırlıklı olarak siyasi karikatürlerdir. Bunun sebebi siyasetçiler ve siyasetteki hatalar kadar siyasetteki malzemenin daha çok olmasıdır (Bayram, 2009: Hünerli, 1993).

Türk basınında yaklaşık 1,5 asırlık bir tarihi bulunan karikatür, (Yetim, Akkoyunlu, 2017) bir anlamda sanatın siyasi motiflerle çizilerek kamuoyu gündemine girmesini sağlamıştır. Karikatürün ilk dönemine rastlayan Osmanlı Devleti

döneminde istibdat yönetimi başta olmak üzere baskıcı bir yönetim anlayışının hâkim olduğu yıllara rastladığı için karikatürler ve mizah genellikle muhalif içerikle ön plana çıkmıştır (Özen, 2003). Karikatür ilk olarak 1867'den itibaren gazetelerde yer almaya başlamış, Teodor Kasap tarafından çıkarılan *Diyojen* ilk mizah/karikatür dergisi veya yayın organı olarak kabul edilmesine (Cantek, Gönenç, 2017: 9) rağmen Hosvep Vartanyan Paşa tarafından çıkarılan *Boşboğaz Bir Adam*'ın ondan önce yayınlanması sebebiyle ilk mizah/karikatür dergisi olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

Diyojen ile aynı dönemde yayınlanan *Terakki*, *Terakki Eğlencesi* ve *Letaifi Asar* da bağımsız yayın organları olmamakla birlikte mizah dergileri olarak basın tarihimizdeki yerlerini almışlardır. Bunlardan *Terakki*'nin yayın hayatına başladığı tarih *Diyojen*'den öncedir. *Diyojen*'in yayınlanması *Terakki*'nin gelişmesini engellemiş, bu dönemdeki çizimler olan Ali Fuad Bey ilk karikatürist olarak değerlendirilmiş ve *Letaifi Asar*, *Kahkaha*, *Çaylak* ile *Latife*'de çizmiş ve ilk dönem sanatçısı olarak adlandırılmıştır (Demirkol, 2016; Bayrak, 2020). Osmanlı'nın daha sonraki yılları, yeni devletin kuruluşu ve Cumhuriyet döneminde çok sayıda karikatürist karikatürlerini hedef kitlelerine ulaştırmıştır.

Cumhuriyet döneminde çıkarılan ve yayın hayatını uzun süreli kılan önemli mizah dergileri vardır. Bunlar arasında Yusuf Ziya Ortaç ve Orhan Seyfi Orhon tarafından 1922 yılından itibaren çıkarılmaya başlanan, belirli dönemlerde yayınına ara veren ve 1977'ye kadar yayın hayatını sürdüren *Akbaba* önemli bir yere sahiptir. Yine Refik Halit Karay tarafından 1922 yılından itibaren çıkarılmaya başlanan ve aynı yıl yayınına durduran, 1948'de yeniden yayınlanan ve kapanan *Aydede*'yi saymak gerekmektedir. Cemal Nadir Güler tarafından haftalık olarak 1942'den kapandığı tarih olan 1944'e kadar yayınlanan *Amcabey*, Ali Fuat Bey tarafından 1908'de yayınlanmaya başlanan ve yayın hayatını 1968'e kadar sürdüren *Karagöz*, Osmanlıdan Cumhuriyete devam eden önemli mizah basın organları arasında yer almaktadır (Kayış, 2016).

Yayınlandığı dönemde mizah basını içerisinde adından söz ettirecek dergiler olmasına rağmen *Karikatür*'ü diğerlerinden ayıran bazı özellikler vardır. Öncelikle

Karikatür çıkarılmaya başladığı tarihten kapandığı döneme kadar kesintisiz bir yayıncılık yapmıştır ve bu yönüyle istikrarlı bir dergidir. Yayınlandığı dönemin siyasal, sosyal ve ekonomik şartları dikkate alındığında günlük basın organlarının bile güçlükle yayınlanabilmesine rağmen dergi istikrarını bozmamıştır. Yayın hayatı boyunca Atatürk, İnönü ve çok partili siyasi hayat dönemlerini yaşamasına rağmen yayın çizgisini değiştirmemesi istikrarlı dergi olma özelliğinin başka bir göstergesi olmuştur. Basın Kanununun ağır hükümleri, basını iktidara tabi kılan bir basın rejimi, II. Dünya Savaşı ve sıkıyönetim uygulamalarına rağmen yayını aksatmaması ve kapatılmaması *Karikatür* 'ü diğer dergilerden ayıran ve istikrarlı olmasını sağlayan diğer bir yönünü oluşturmuştur.

3. Karikatür Dergisi

3.1. Sedat Simavi

Türk Basın Tarihinde gazeteci ve medya patronu olarak Sedat Simavi' nin ayrı bir yeri ve önemi vardır. Çalışmanın konusunu oluşturan *Karikatür*' ü yayınlayan ve dönemin uzun süreli çıkarılan yayın organlarından biri yapan Simavi' dir. 1948 yılından itibaren yayınlamaya başladığı *Hürriyet*, Simavi'yle birlikte basın hayatına önemli yenilikler getirmiş ve gazete yayın hayatı boyunca her zaman en yüksek tirajlı gazeteler içerisinde yer almıştır.

Sedat Simavi, II. Abdülhamit döneminde, Halil Hamdi Bey ve Aliye Hanımın oğlu olarak 1896 yılında İstanbul'da doğmuştur. Annesi tarafından dönemin sadrazamlarından Saffet Paşanın torunudur (İnuğur, 1999:219). İyi bir eğitim alan Simavi, Galatasaray Lisesini bitirmiş, tarih öğretmenliği yapmış, lise öğrenciliği sırasında karikatüre eğilimi olduğu ortaya çıkmış, bu dönemde ve sonrasında farklı yayın organlarında karikatürleri yayınlanmıştır (Çeviker, 1991). 1916 yılında yayınladığı *Hande* ilk yayın organı olurken sonraki yıllarda birçok dergi çıkarmış, farklı basın organlarında karikatürleri yayınlanmıştır. Önceleri tipik gençler, züppeler, külhanbeyleri ve iyi giyimli kadınlar karikatürlerinin konusunu oluştururken daha sonra kadın ve erkek, yoksulluk hikayeleri ele alınan konular olmuştur.

Simavi, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin kurucuları arasında yer almış ve 1946-1949 döneminde başkanlığını yürütmüştür. *Hürriyet*'teki yoğunluğu sebebiyle bu görevinden istifa etmiştir. 01 Mayıs 1948'de *Hürriyet*'i yayınladıktan 5 yıl sonra 1953'te ölmüştür (<https://www.biyografi;> <https://www.tgc.org.tr/kurumsal;> Çapanoğlu, 1970).

3.2. Genel Olarak *Karikatür*

Karikatür, 01 Ocak 1936'da yayın hayatına başlamış ve kapandığı 01 Nisan 1948'e kadar toplam 640 sayı yayınlanmıştır. Yayın hayatı boyunca iktidarla sorun yaşamayan derginin 1948'de kapanmasının muhtemel sebeplerinin başında Sedat Simavi 'nin *Hürriyet*'i çıkarması vardır. Kapanmasına yönelik olarak son sayıda herhangi bir bilgi verilmemektedir. Derginin baş çizeri Ramiz'in kendi karikatür dergisini çıkarması (<https://www.karikaturculerderneği.com>) Simavi' nin dergiyi kapatması sebebiyle midir, yoksa *Karikatür*' den ayrılma kararı alarak sonra kendi dergisini mi çıkardığı açık değildir.

Haftalık olarak yayınlanan dergi ilk yıldan itibaren kapandığı tarihe kadar hep düzenli aralıklarla ve yayın hayatını aksatmadan çıkarılmış, yayını toplam 25 cilt olarak toplanmıştır. Aşağıda değinileceği üzere kapak sayfasında adı ve karikatürler yer alırken iç kapakta dergiye ilişkin bilgiler verilmektedir. İç kapakta da derginin adı yer alırken kahkaha atan bir yüz yer almaktadır. Derginin sayısı ve yayın yılı, yayımlandığı tarih, fiyatı, abonelik ücretleri, adresi, sahiplik bilgilerine burada yer verilmektedir. İç kapağın altında "Cumartesi Günleri Çıkar Siyasi ve Edebi Mizah Gazetesi" ibaresi bulunmakta, ancak sonraki tarihlerde bu ibare, "Perşembe Günleri Çıkar Siyasi ve Mizah Mecmuası" şeklinde değişmiştir. İlk sayılarda olmasa da sonraki sayılarında iç kapakta karikatürlere de yer verilmiş, birkaç satırlık hikayeler yayınlanmıştır.

Görsel 1. Karikatür dergisi ilk kapagi

Derginin istikrarı fiyatlarında da kendisini göstermiş ve sık olarak fiyat değişikliğine gitmemiştir. İlk sayısında fiyatı 10 kuruş, üç aylık aboneliği 150, altı aylık aboneliği 250, yıllık aboneliği 500 kuruş olarak belirlenmiştir. 1945 yılında yayınlanan 462. sayı ile birlikte fiyatı 15 kuruşa yükseltirken altı aylık aboneliği Türkiye için 375, yurt dışı için 600, yıllık aboneliği Türkiye için 750, yurt dışı için 1200 kuruşa yükseltilmiştir. 1947'deki 598. sayı ile birlikte kapanışına kadar fiyatı 25 kuruş olmuştur. Dergi satıştan elde ettiği gelir yanında arka kapak ve iç sayfalara aldığı reklamlarla da giderlerini karşılamaya çalışmıştır.

Derginin yayın hayatına başladığı 1936'dan 1938'e kadar sahibi ve genel müdürü olarak T. Şükrü ismi yer almaktadır. 1938'de yayınlanan 130. sayıdan itibaren sahibi ve idare eden olarak Sedat Simavi'nin ismi yazılmıştır. 1946'ta yayınlanan 563. sayıda idare eden olarak Tahsin Öztin, 1947'de yayınlanan 587. sayıdan itibaren yayın hayatının sonuna kadar Haldun Simavi idare eden olarak yer almıştır. Yayın hayatı boyunca ağırlıklı olarak Ahmet Saim, Akşam ve Yedigün Matbaası dahil yedi farklı matbaada basılan derginin sayfa sayıları değişmiştir. Küresel boyutlu yaşanan ekonomik sorunları ve İkinci Dünya Savaşı yılları dergiyi de etkilemiş, ilk sayılarda kuşe kâğıda basılan dergi yayın hayatının son dönemlerinde ikinci veya üçüncü hamur kâğıda basılmıştır. İlk sayısından itibaren 20 sayfa olarak yayınlanan (127. sayı 24 sayfadır) dergi, 1940'ta yayınlanan 220. sayıdan itibaren sayfa sayılarını azaltmış ve 16'ya düşürmüştür. 1942 yılında yayınlanan 313. sayıdan itibaren ise 12 sayfa olarak çıkarılmıştır.

Uzun süreli yayın hayatı boyunca derginin içeriğinde birçok isim gerçek ve müstear olarak yer almıştır. Necdet Rüştü, Hikmet Feridun Es, Orhan Ural, Kemal Tahir, Osman Cemal, Ragıp Şevki, Felek (Burhan Felek), Ağustosböceği (Reşat Nuri Güntekin), Kemal Tahir, Ta-Ka ve Tipi (Kemal Tahir), At Kestanesi (Namdar Rahmi Karatay) imzaları *Karikatür'*de yer almaktadır. Yine, Cımbız (Necdet Rüştü Efe ve Osman Cemal Kaygılı), Çamdeviren ve Deli Ozan (Faruk Nafiz Çamlıbel), Diken (Etem Ütük), Hancı (Bekir Sıtkı Erdoğan), Hikayeci (Mehmet Nusret Nesin ve Vala

Nurettin), Kertenkele ve Ulat (Ercüment Ekrem Talu) dergide imzası bulunanlar arasındadır. Kulak Misafiri (Hafi Kadri Alpman), Necdet Rüştü (Efe), Nihal Karamağaralı, Saksagan (Sadun Galip Savcı), Selami İzzet (Sedes), Va-Nu (Vala Nurettin), Yıldız (Sedat Simavi), Zampara (Server Rifat İskit) imzaları yer almaktadır (Çetin, 2006). Derginin yazar kadrosuna bakıldığında güçlü bir kadronun dergi içeriğinin zenginleşmesine destek verdikleri gözlenmektedir.

Reklamlar derginin önemli bir bölümü ve gelir kaynağını oluşturmuştur. Derginin arka kapak ve iç sayfalarında yer alan reklamların fazlalığı dikkati çekmektedir. Reklamlar arasında kitap tanıtımları, diş macunu reklamları, romatizma ilaçları, elektrikli eşyalar ve erkekler için jilet reklamları vardır. Burada dikkat çeken nokta ilk sayılardaki reklamlarda insanlar daha soluk çizilirken sonraki sayılarda yer alan reklamlarda ve özellikle jilet reklamlarında erkekler daha yakışıklı çizilmiştir. Derginin iç sayfalarında da reklamlar yayınlanmıştır. Özellikle doktor reklamları derginin iç sayfasında doktorların resimleri ile birlikte verilmiştir. Arka kapak ve iç sayfalardaki reklamların bir özelliği reklamlardaki görsellerin karikatür çizilerek verilmesidir. Örneğin 8. sayıdaki doktor reklamında Dr. İsmail Kenan'ın reklamı yayınlanmıştır. Kenan'ın takım elbise ve kravatlı olarak boydan karikatürü çizilmiştir. Karikatürün altına, "Şişlinin meşhur doktoru!.. İsmail Kenan" ifadesi yazılmıştır.

3.3. Genel Yayın Politikası

a. Çıkış Yazısındaki İlkeleri ve Kapak Sayfaları

Dergi yayın hayatına başladığı ilk sayısının ikinci sayfasında yayınlanan “Başlarken” başlıkla yazıda (*Karikatür*, S. 1, 01.01.2916: 2) genel yayın politikasına çizmiştir. İmzasız olarak yayınlanan ancak muhtemelen Simavi tarafından kaleme alınan yazıda derginin çıkış amacı olarak, karikatürün resimde çizginin, yazıda sözün ince bir gülüşü ve güzel sanatların cümbüşü olduğu belirtilmektedir. Karikatürde ele alınan konunun olduğundan farklı gibi yapar gibi görünerek şaka yolu ile gerçeklerin anlatıldığı ifade edilmekte, “Kutunun kapağını açan bir keyf ehlidir” denerek okuyucunun keyif alacağı iddia edilmektedir.

Yazıda Türk halkının nüktedanlığına da vurgu yapılmaktadır: “Kıvrak bir çizgi veya söz, kabuğu çıkarılmış bir öz gibi çeşnili ve besleyici oluyor. İnce şaka, zekâ için bir spor ve bir gıdadır. Hele Türk halkı nüktenin tiryakisidir.” Toplumda karikatürlere konu olacak çok gelişme vardır. “Söz gelişi olarak her şeyin taslağına da karikatür denildiği vardır. Bu çeşit karikatür etrafımızdaki işler ve insanlar arasında o kadar bol ki sağa bak çiz, sola bak yaz!” Yazı ile nüktedanlığı seven insanlar için karikatür aracılığı ile insanları eğlendirecek karikatürlere konu bulmanın da güç olmadığı savunulmaktadır.

Yazının son bölümünde dergide ele alınacak konularla ilgili bilgi verilmektedir. “Fakat zevk dışarıdaki kamburu değil, içerdekini görebilmektedir. İşte bu sayfalar okuyucularına daima böyle bir görüş vermeğe uğraşacak, *Karikatür* hafif ruhlu, fakat ağırbaşlı bir sanat eseri olmaya çalışacaktır. (*Karikatür*, S. 1, 01.01.2916: 2)

Bu yazıda da belirtildiği gibi *Karikatür* yayın hayatı boyunca ağır başlılığını korumuş ve belki de uzun süreli yayınlanmasında bu etkili olmuştur. Derginin yayınlandığı dönem dikkate alındığında hedef kitlesinin daha çok içeriye yönelik konulara ilgi göstereceği düşünülmüş ve genel yayın politikası olarak buna uyulacağı belirtilmiştir. Ancak dönemin şartları ve İkinci Dünya Savaşı dikkate alındığında

bunun mümkün olmayacağı ortaya çıkmaktadır. Dergi ağırlıklı olarak içeriye yönelik çalışmalar yapılırsa da dışarıya yönelik çalışmalar da önemli bir yer tutmaktadır.

Derginin kapakları ve kapaklarda ele alınan konular da yayın politikası hakkında önemli bir fikir vermektedir. Kapaklarda genellikle renkli karikatürler ve resimler yer almıştır. Çizimlerde yumuşak çizgiler tercih edilmiş, derginin logosu renkli olarak ve el yazısı biçimde kapağın üstüne yerleştirilmiştir. Her kapakta yer alan karikatürler gündeme ilişkin olarak seçilmiştir. Örneğin ilk sayının yayınlandığı 01.01.2936'daki sayının kapağında sırtında tüfekli bir insan olarak resmedilen 1936 yılı ve elinde ağzında zeytin dalı olan kapağı açık bir kafesi elinde tutmaktadır. Bir ağacın dalına konmuş ve kafası dünyaya benzeyen bir kuş vardır. Karikatürün altındaki yazıda "1936- Geh... geh... geh... geh!" diye seslenmektedir. Alttaki satırda ise, "Dünya- Rahmetli 1935 de beni böyle kafese koymuştu!" diye cevap vermektedir. Yine başka bir yılbaşında yayınlanan sayının kapağında eğlenceli bir yılbaşı ağacı yerine üstüne asılmış insanların olduğu bir yılbaşı ağacı karikatürize edilmiş, savaş yıllarındaki bir yılbaşında dünyanın acılar içinde doğduğu şeklinde karikatürlere yer verilmiştir. (*Karikatür*, S. 1, 01.01.2916) Kapakta yer alan çizimlerde ağırlıklı olarak kadınlar ile kadın ve erkeklerin bir arada olması konu edinilmiş, ayrıca dünyadaki gelişmeler de kapak konularını oluşturmuştur.

b. İktidarla İlişkileri

Tek Parti Yönetiminin hâkim olduğu ve farklı seslere izin verilmediği bir dönemde *Karikatür* 'ün siyasi iktidarla iyi ilişkiler kurmadan yayını düzenli ve uzun süreli götürmesi mümkün değildir. Birçok sayısında doğrudan iktidarı öven içeriklere yer verilmiştir. Örneğin Atatürk'ün öldüğü tarihlere de rastlayan 24.11.1938'de yayınlanan 152. sayıda sadece Atatürk değil İnönü de ön plana çıkarılmıştır. Bu sayının kapağı; arka fonda Türk Bayrağı ve önünde frak giymiş olan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve omuzluğunda cumhuriyet yazan ve İnönü'nün elini öpen bir genç kız çizilmiştir. Yazının ilk satırında, "İnönü – Yavrum, eşsiz kahraman Atatürk'ün aziz hatırası sönmez meşale olarak ruhlarımızı daima ateşli ve uyanık tutacaktır..."

denmektedir. İkinci satırında ise, “Cumhuriyet kızı – Ne mutlu bana, bu sözlerle istikbal yolumu aydınlattınız...” ifadesi yer almaktadır. Aynı sayının iç kapağında ise, ortadan bölünmüş iki yol çizilmiş ve gayet temiz, düzenli olan bir yolda, Kemalizm yazısının ilerisinde, sırtında Kemalizm yazılı yürüyen bir adam çizilmiştir. Diğer yolda ise sivri cisimlerin yoğun olduğu engelli bir yol ve bu yolun üzerinde kafası dünya olan elinde baston olan yaşlı bir adam çizilmiştir. Ramiz imzalı karikatürün altında ise, “Onun yolu...” başlığının altında, “Dünya – Yavrum, ne mutlu sana ki o güzel yolda gidiyorsun da benim gibi ikide bir de sendelemiyorsun!” ifadesi yer almaktadır. Her iki karikatürde de bir yandan Atatürk, diğer taraftan İnönü ön plana çıkarılmaktadır. (*Karikatür*, S. 152, 24.11.1938)

Derginin 16.02.1939’da yayınlanan 164. sayısında yayınlanan bir karikatürde ise Başbakan Refik Saydam Hükümetinin yayınladığı bir genelgeye atf yapılarak Tek Parti’nin altı okuna yer verilmektedir. Sakallı, ağzı sonuna kadar açık, gözleri kin ve nefret dolu, kolyesinde/muskasında “Geri Fikir” yazan, koyu renkli bir adam portresi çizilmiştir. Elinde ok ve yay olan, kafası Atatürk’e benzetilmeye çalışılmış, atletinin önünde ay yıldız bulunan bir sporcunun fırlattığı beş ok adamın ağzına girmek üzeredir. Yayda son ok vardır. Dönemin Tek Parti’si CHP’nin altı okunun resmedildiği oklarda, partinin altı ilkesi olan Cumhuriyetçiyiz, İnkılapçiyiz, Milliyetçiyiz, Halkçiyiz, Devletçiyiz, Laikiz ifadeleri yer almaktadır. Karikatürün altındaki açıklamada ise, “Refik Saydam Hükümetinin Geri Dedikodulara Karşı Tamimi Münasabetile: Genç Türkiye – Elimde bu oklar varken sana ağız açtırmam!” yazısı yer almaktadır. (*Karikatür*, S. 154, 16.02.1939)

c. Diğer Konular ve İkinci Dünya Savaşı

Derginin ülke içerisine yönelik olarak ele aldığı konular içerisinde giyim, kuşam ve kadınlar önemli bir yer tutmaktadır. Kadınlar genellikle daha modern, güzel, zarif, iyi giyimli olarak konumlandırılmıştır. Kadınlarla ilgili gayet bakımlı, plajlarda gezebilen, sigara içen bir profil oluşturulmuştur. Derginin yayınlandığı dönem dikkate alındığında Türkiye açısından böyle bir yapının olmadığı da

bilinmektedir. Dergi böyle bir anlayışı benimserken muhtemelen daha ideali ya da özleneni göstermek istemiştir. O dönemde Anadolu kadını ayağında şalvarı başında başörtüsüyle birlikte gezmektedir. Kadınlarla ilgili olarak *Karikatür*' ün benimsediği yaklaşıma *Muhit* dergisinde de rastlanmaktadır. Kadınlar genellikle zengin erkeklerin peşinde koşan, erkekleri kafeslemeye çalışan, yüzükleri taktıktan sonra erkekleri tamamen ellerine geçirmiş gibi davranan, kimi zaman rahat bir şekilde erkeklerle her türlü ilişkiye girebilen bir imajla dergide yer almaktadır.

Karikatür' ün içeriğinde farklı ülkeler ve coğrafyalar da çizimlerin konusunu oluşturmuştur. Örneğin Afrika'nın somurulduğu dönem fazlasıyla Afrika'nın sömürüsüne ilişkin karikatür bulunmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı kuşkusuz dergide sıkça işlenen konulardan olmuştur. Ancak savaş dışındaki dönemlerde de Avrupa, *Karikatür*' ün hemen her sayısında bir şekilde yer almıştır. Örneğin savaş öncesi dönemdeki karikatürlerde Almanya dünyada nereye gideceğini şaşırılmış bir biçimde karikatürize edilmiştir.

İspanya'nın fethedilmesi ise yan tarafta görüldüğü üzere boğa üzerinde Franko' nun yer aldığı, boğanın boynuzlarından birinde Nazi diğerinde ise Faşist İtalya bayrağı dalgalanarak ve boğanın üzerinde Hitler ve Mussolini' nin boğanın on ve arka bacakları olarak gösterildiği karikatürle verilmiştir (*Karikatür, s. 177, tarih 1939*). Savaş öncesi dönemde derginin Almanya ve İtalya'ya bakışını bu karikatür göstermektedir. Savaş dönemi boyunca devletin uyguladığı dış politika *Karikatür* tarafından da benimsenmiştir.

Türkiye'nin dış politikası, 10.09.1942'de yayınlanan 350. sayının iç kapağında, yan tarafta görüldüğü gibi elinde açık şemsiye tutan bir adam ve şemsiyenin üzerinde ay yıldız ve "Türk Tarafsızlığı" yazısı, şemsiyeye isabet eden yağmurlar vardır. Yağmur damlalarının üzerinde ise Sovyetler, İngiltere, Almanya, Japonya'ya ait "Londra'ya göre Mihverin giriştiği bu taarruz bütün Afrika'yı ateşe verecekmiş" gibi yazılar ve bir karikatürle anlatılmıştır. Karikatürün altındaki yazıda, "Yağmur mevsiminde: Propaganda sağanağı! Türk – Ahmak ıslatan altında böyle bir şemsiye

açmamış olanların vay haline!" ifadesi yer almaktadır (*Karikatür, s. 350, tarih 1942*). Dergi savaşan tarafların yanında bir tutum ortaya koymamıştır. Örneğin; Polonya'nın paylaşılmasını konu alan yandaki karikatürde Almanya, İtalya, Sovyetler ve İngiltere eleştirel bir biçimde ortaya konmuştur. Karikatürde Polonya'yı temsil eden ve korku dolu gözlerle bağırarak bir adamın kolları ve bacaklarının her birinden bu dört ülkeyi temsil edenlerden her birisi tutmakta ve çekmektedir. Karikatürün altındaki yazıda; "Polonya Meselesi. Muharıpler – Biz seni kurtarmaya çalışıyoruz... Polonya – Eksik olmayın. Bu gidişle ben de kurtulacağım, siz de!" ifadesi er almaktadır (*Karikatür, s. 427, tarih 1944*).

Yine savaş sonrası galip devletlerinin hicvedildiği 04.10.1945'te yayınlanan 510. sayının kapağı olan yandaki karikatürde dünyayı temsil eden, hasta yatağında kan kusan ve çok zayıflamış bir adam, yanındaki etajerin üzerinde ise atom bombası vardır. Adamın ilerisinde ise Amerika, İngiltere ve Rusya'yı temsilen baş başa vermiş üç adam konuşmaktadır. Karikatürün sağ üstündeki yazıda, "Dünya ve üçler... - Bana teslim ediniz! – Hayır, bana teslim ediniz!! – Olmaz. Ben teslim almalıyım!!! – Zahmet etmeyin, Azrail'e teslim oluyorum!!!!" ifadesi dikkati çekmektedir (*Karikatür, s. 510, tarih 1945*).

Karikatür savaşan taraflardan Almanya ve İtalya'ya daha fazla eleştirel yaklaşmaktadır. Örneğin yan tarafta görülen 459. sayının iç kapağında yer alan ve Ramiz tarafından çizilen karikatürün konusunu Hitler oluşturmaktadır. Elinde bıçak olan Hitler, kendi portresinin ve arka fonda askerlerin yer aldığı bir resmi eliyle tutmaktadır. Altındaki yazıda, "Hitler Fonları Temizliyor... - Fonlara lüzum yok, yalnız ben gözükmeliyim" yazmaktadır. Hitlerin kendisinden başka hiç kimseye tahammül edemediği anlatılmaktadır (*Karikatür, s. 459, 1944*). Yine Ramiz tarafından çizilen alt tarafta görülen 465. sayının kapağında yer alan karikatürde, Hitler'in kafası yer almakta, kafanın içinden çıkan uçan kanatlı üç balonun her birisinde hafıza, fikir, akıl kelimeleri yer almaktadır. Karikatürün sağ üstünde yer alan yazıda, "Bazı haberlere göre Hitler kaçmış, bazı haberlere göre de kaçırmışlar. Son sistem uçan balonlar!"

ifadesi yer almakta ve Hitler'de hafıza, akıl ve fikrin kalmadığı anlatılmaktadır.(*Karikatür*, S. 465, 23.10.1944).

Yukarıda dünyada neler oluyor bölümünde anlatıldığı üzere seçilen olayların karşılıkları dergide bulunmaktadır. Karikatürlere bakıldığında Almanya'nın dünyada nereye gideceğini şaşırması, harbin her yılının tek tek gösterilmesi, İspanya'nın bir boğa şeklinde gösterilip paylaşılmaya çalışılması, Afrika'nın fil olarak çizilip ayağına Amerika'nın ip bağlamış olması şeklinde görülmektedir. Bununla birlikte harp portreleri adı altında bir sayfa bulunmakta ve bununla birlikte milletlerin nasıl spor yaptıklarına dair çizimler yer almaktadır. Harp portrelerinin olduğu sayfada ülkelerin başında olan liderler görülmekte, milletlerin nasıl spor yaptığına ilişkin çizimlerde ise o anki savaş durumunda ülkelerin izledikleri politikaya uygun şekilde spor yaptıkları karikatürize edilmiştir.

3.4. İçeriği

Dergi sayfalarında büyük oranda karikatürlere yer verse de farklı yazı türlerini de yayınlamıştır. *Karikatür*' ün yayınlanan toplam 640 sayısının tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen (Neuman, 2017: 335) toplam 100 sayısı incelenerek içeriğine ilişkin verilere ulaşılmıştır. İncelenen sayılara bakıldığında dergide karikatürlerle birlikte yayınlanan yazıların mizaha yönelik içeriklerden oluştuğu görülmektedir. Dergi uzun süreli yayın hayatında farklı bölüm ve konu başlıklarına sayfalarında yer vermiştir.

a. Avrupa Karikatürü: Bu bölüm genellikle derginin ön kapağın içinde yer almıştır. Avrupalı karikatüristlerin genellikle savaş zamanlarında savaşı konu alan karikatürlerine 42 sayıda yer verilmiştir. Derginin bu karikatürleri yayınlamasında iki amaç gözetildiği düşünülebilir. Birincisi, Avrupalı karikatüristlerin karikatürlerini dergisinde yayınlamak rakiplerinden ayrı bir içerik oluşturduğunu ortaya koymak istemesi olabilir. İkincisi, okuyucusunun, ülkeyi etkileyen olayları bir de Avrupalı karikatüristlerinden gözünden görmesini sağlamak olabilir.

Genel olarak İtalyan, Fransız ve İngiliz karikatüristlerin çizdiği karikatürlere yer verilen bu bölümlerde sadece savaş konusu değil gündeme ilişkin farklı konular

da ele alınmıştır. Karikatürlere bakıldığında derginin yayınlandığı dönemde Avrupa'daki ülkelerin kültürlerinin birbirlerinden çok farklı olduğu dikkat çekmektedir. Bu bölüm derginin ilerleyen sayılarında "Dünya Karikatürleri" olarak isim değiştirmiştir.

b. Ankara Mektubu, Allo Allo, Kulaktan Kulağa ve Dedikodu: Bu bölümler okuyucunun ilgisini çeken kısımlarını oluşturmuştur. "Ankara Mektubu", "Allo Allo" ve "Kulaktan Kulağa" bölümlerinin derginin haberlerini yayınladığı mecralar olmuştur. Siyasetin merkezi ve başkent olan Ankara'daki gelişmeler, yenilikler ve ilk uygulamalara "Ankara Mektubu" bölümüne 44 sayıda yer verilirken, haftalık haberler ve küçük hikayelerin telefon konuşmalarına gönderme yapılarak verildiği bölüm "Allo Allo" olmuş ve 23 sayıda yer almıştır.

"Kulaktan Kulağa" bölümünde genellikle çeşitli haberler verilmiştir. 37 sayıda yayınlanan bu bölüm derginin haber köşesi olarak planlanmış, gazete ve radyoda yayınlanan haberlerden söz edilmiştir. Gazetelerde ve radyoda yer alan haberler özetlenerek burada verilmiştir. Gazete ve radyo haberleri ile birlikte duyuların da burada yer aldığı dikkati çekmektedir. Bu bölümde yer alan haber ve duyular Papağan imzası ile yayınlanmıştır.

"Dedikodu" bölümünde başkaları ile ilgili konulara yer verilmiş, 29 sayı yayınlanmış ve ilk sayılarda bu bölüm "Salon ve Sofra Dedikoduları" olarak yer almıştır. Yaşanmış olayların iki kişinin konuşması şeklinde anlatılan bu bölüm ilerleyen sayılarda "Dedikodu" olarak değişmiş, olayların sebeplerine yer verilmiş ve anlatım, dedikodunun asıl malzemesi kişilerin arkasından yapılmıştır.

c. Tefrikalar ve Hikâyeler: Her iki bölüm de dergilerin olmazsa olmazlarıdır denilebilir. *Karikatür*'ün yayınlandığı dönemin yazılı basını incelendiğinde, bir hikâye veya romanın parçalar halinde basın organlarında yayınlanması olan tefrikaların bütün yayın organları için önemli bir içerik oluşturduğu ortaya çıkar. Tefrikalar yayın organının okuyucu tarafından sürekli alınmasını sağlayan önemli bir bölüm olmuş ve

29 sayıda yer almıştır. *Karikatür'* de de fazla sayıda tefrika yayınlanmış, kimi sayılarda iki tefrika birlikte yer almıştır.

Dergide yer alan tefrikalar arasında; Kaplumbağa imzalı *Esir Gönüller*, Diken imzalı *Ötesi Sağlık*, Mahmut Yesari imzalı *Keskin Sirke*, Nezihe Muhittin imzalı *Kadınlar Kulübü*, Osman Cemal Kaygılı imzalı *Denizde Bir Macera*, Kemal Tahir imzalı *Aşk Çetesi*, Ta-Ka imzalı *Aşk Modası*, *Gecenin Beyliği*, *Yedek Sevgili* ve *Acaip Bir Aile* vardır. Yine, Ağustosböceği imzalı *Hırsız Kim*, Kemal M. Altinkaya imzalı *Ben Sana Bir Şey Söyleyim mi?* ve *Ha Gayret Nasih Efendi*, Hikmet Feridun imzalı *Geminin Namusu*, Ercüment Ekrem imzalı *Çömlekoğlu ve Ailesi*, Va-Nü ve Nihal Karamağaralı imzalı *Gözdeki Mertek* yayınlanan tefrikalardandır. Dergide en çok tefrikası yayınlanan yazarlardan birisi de Ragıp Şevki olmuştur. Ragıp Şevki'nin; *Alyanak Hafız*, *Bir Tane Molla: Nasrettin Hoca'nın Gençliği*, *Akşehir Efendisi*, *Yaz Bulutu*, *Kenarın Dilberi*, *Gönül Belası* isimli tefrikaları *Karikatür'* de yayınlanmıştır. Kimi tefrikalar imzasız olarak dergide yer almıştır. Bunlar arasında; *Yanmış Adam*, *Namuslu Hırsız*, *İflastan Sonra*, *Baskın*, *Ekselans Düztaban*, *Bir Evlenmenin Tarihi* bulunmaktadır.

“Hikayeler” bölümü derginin 96 sayısında yer almıştır. Derginin çeşitli yerlerinde manzum hikâye adı altında anlatılan farklı hikâyeler vardır. Bu hikâyeler çok uzun olmamakla beraber derginin hemen tüm sayılarında yer almaktadır. Manzum hikâyelerle birlikte “hikâye” başlığı altında çok kısa olmayan hikayeler yayınlanmıştır. Genel olarak bütün bir sayfayı kaplamış, kimi sayılarda bir sayfaya sığmayan hikayelerin devamı arka sayfalarda verilmiştir. Çoğu kurgu üzerine yazılmış hikâyeler arasında “Define”, “Hipnotizma”, “Beyaz Kurt” vardır.

d. Tombul Teyze derginin baş çizeri olan Ramiz tarafından oluşturulmuş bir karikatür serisinin başkahramanıdır ve 39 sayıda yer verilmiştir. Tombul Teyze aşırı kilolu ve iri bir kadındır ve o kadar iridir ki örneğin normal bir kadının eline çiçek sepeti olarak alacağı çiçekleri şapkasına süs olarak takmaktadır. Dominant bir yapıya sahiptir kocasına her şekilde sözünü geçirir. Tombul Teyze'nin aksine eşi de normal erkeklerden bile daha minyon yapılı bir kişidir. Tombul Teyze'nin yanında çocuk gibi

kalmaktadır. Eşine elbise diktirmek isteyen Tombul Teyze terziye bacağıının çevresinin ölçüsünü vererek diktirmektedir.

Tombul Teyze evin baskın karakteridir ve eşiyile arasında fiziki yapı başta olmak üzere zıtlıklar bulunmaktadır. Bölümü ilginç kılan da bu durumdur. Tombul Teyze aşırı lüks giyinen bir kadın iken eşi kendi halinde eşinin isteklerine yetişmeye çalışan birisidir. Zaman içerisinde Tombul Teyze'nin ikiz çocukları olur. Fakat bu bebeklerde anneleri gibi iri bebeklerdir. Babalarının kucaklarına sığmamaktadırlar. Zaman içerisinde savaşlar sırasında Tombul Teyze ve eşi savaşa uygun konuşmalar gerçekleştirir. Derginin son zamanlarında ise seçim zamanlarında Tombul Teyze'nin siyasete atıldığı görülür.

e. Akıl Hocası, Şen Fıkralar ve Düşünceler: Her bir bölüm okurlarını eğlendirmeyi ve düşündürmeyi amaçlamıştır. Günümüzdeki "Güzin Abla" bölümlerine benzeyen, ele alınan konuların soru cevap şeklinde verildiği ve 37 sayıda yer alan "Akıl Hocası", okuyucudan gelen ve merak edilen sorulara mizahi cevapların verildiği bir bölüm olmuştur. Soruların geldiği şehirlerle soranların adı ve soyadlarının baş harfleri burada paylaşılmıştır. Bu bölüm bir bakıma halkın nabzını tutmuş, halkın dergiye soru sormasını sağlamış, hedef kitlesi ile iyi bir iletişim ortamı yaratılmaya çalışılmıştır.

"Şen Fıkralar" bölümünde, okurlarını güldürmeye yönelik hazırlanan fıkralar derginin tamamına dağıtılmamış, 18 sayıda bu bölüm verilmiştir. 11 sayıda yer alan "Düşünceler" bölümde ise günlük hayatta gelişme ve değişmeler nükteli sözlerle okuyucuya iletilmiştir. Örneğin, Sedat Simavi imzasıyla *Karikatür*' de (*Karikatür*, S. 49, 1936: 14) yayınlanan "ümit bu devirde bazen candan önce ölüyor", "sırat köprüsü ahrette sananlar henüz evlenmemiş toylardır", "her geçen gün ölüm fermanımın bir satırıdır" bu türdendir. Örneklere bakıldığında bu bölümdeki yazıların günümüz duvar yazılarını andırdığı görülür.

f. Diğer Konular: Yukarıda anlatılanlardan başka içerikler de dergide önemli yer tutmuştur. Örneğin, "Portreler" başlığı altında Türk sporcuları ve tanınması

gerektiğini düşündükleri insanlar anlatılmıştır. Yazıya konu olan kişilere ait resimler de bu yazılarda yer almıştır. Dergi yayın hayatı boyunca milli bayram ve günleri atlamamıştır. Bayramlarla aynı tarihlere rastlayan sayıların öncesinde gelecek sayının bayramla ilgili olduğuna ilişkin duyurular yapılmıştır. Bayramlara rastlayan sayıların tamamına yakın bölümleri bayramlara ayrılmıştır. Bu sayılarda bayramlar ilişkin karikatürlerle birlikte yazılar ve şiirlere yer verilmiştir.

Dergi karikatür veya mizah içerikli bir yayın organı olarak çıkarılmasına rağmen yayın politikası çerçevesinde haberlere de yer vermiştir. Haberler *Karikatür'* de yayınlanırken bilinen yazı, fotoğraf veya resimle sunulmamış, derginin yayın politikasına uygun olarak karikatür ve altında yazılı açıklamasıyla birlikte verilmiştir. Bu yönüyle bakıldığında haberleri farklı bir formatta hedef kitesine sunarak yeni bir anlayış geliştirmiştir.

Sonuç

Karikatür dergisi 13 yıllık yayın hayatına Tek Parti Yönetimi döneminde başlamış, İkinci Dünya Savaşı yıllarının zor şartlarında yayın hayatını devam ettirmiş, çok partili dönemi yaşamıştır. Yayın hayatı boyunca istikrarlı bir biçimde yayınlarını devam ettirmiş, dönemin sıkı basın rejimi ve savaş yıllarının baskıcı ortamına rağmen isteği ile veya isteği dışında kapanarak yayın hayatına ara vermemiştir. Siyasi içeriğine ve iktidara yakın bir genel yayın politikası izlemesine rağmen düzenli ve uzun süreli yayınlanmasının temel sebebinin hedef kitesinin beklentilerine uygun bir içerikle çıkarılması başarısındaki temel faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Mizah basınının bir organı olarak yayınlan dergide karikatürlerle birlikte ağırlıklı olarak yine mizah içerikli yazılar yayınlanması derginin başarısındaki temel sebepler arasında yer almaktadır. Yayınlandığı dönemin gündemini yakalayabilmesi, mizahla birlikte haftalık haberlere sayfalarında yer vermesi okuyucu yelpazesinin genişlemesinin beraberinde başarıyı getirdiği yukarıdaki araştırma ile ortaya çıkmaktadır. Yazar ve çizer kadrosunun genişliği, ele aldığı konuların çeşitliliği, güldürmekle birlikte bilgilendirme ve düşündürmeyi hedeflemesi, toplumsal

gündemi sayfalarına taşıması derginin istikrar ve uzun süreli yayın hayatını sağlayan unsurlar arasında yer almıştır.

Savaşla birlikte küresel boyutlu olarak hemen her medya kuruluşunun içeriğini oluşturan çatışmalar ve savaşan taraflarla ilgili haber ve değerlendirmelere *Karikatür*'ün yer vermesi, Avrupalı karikatüristlerin karikatürlerini yayınlaması, taraflara mesafeli yaklaşımı derginin başarılı olmasında etkili olmuştur. Ayrıca gerek yerel gerekse ulusal karikatürler ile dönemin içinde bulunduğu şartları da okuyuculara sunmuştur. Dönemin şartlarını dikkate aldığı, yönetimde tek sesliliğe rağmen tamamen politize olmaması dergiyi farklı kılmıştır. İktidarda CHP olduğundan dolayı iktidara yakın bir dergi olmuş daha sonrasında iktidarın değişmesiyle muhalefet safında yer almıştır. Derginin kapandığı yıl, sahibi Sedat Simavi'nin *Hürriyet*'i kurarak gazeteyi en çok okunan yayın organı yapması *Karikatür*'ün yayın politikasını belirleme ve hedef kitlesinin beklentilerini tahmin etmedeki başarısını göstermesi açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, A. (1969) *Serbest Fırka Hatıraları*, İletişim Yayınları, Ankara.
- Ahmad, F. (2010) *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, 4. Bsk., Hil Yayını, İstanbul.
- Alabbasi, B. (2021) "Bir Monografi İncelemesi: Karikatür Dergisi Örneği", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Alaçam, S. (1940) *İnkılap Türkiyesinde Kağıtçılık*, Ülkü Kitabevi, İstanbul.
- Aydemir, Ş. S. (1984) *İkinci Adam*, C.II, 5.Bsk., Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Ayhan, B. (2009) *Atatürk ve Basın*, Palet Yayınları, Ankara.
- Balcioğlu, S., F. Öngören (1973) *50 Yılım Türk Karikatürü*, İş Bankası Yayınları, İstanbul
- Barutçu, Z. (2012) "Tek Parti Döneminde Muhalif Bir Dergi: "Yurt ve Dünya", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Basın Yayın Genel Müdürlüğü: Birinci Basın Kongresi (1975) 25 Mayıs 1935, Basın Yayın Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara*
- Başar, A. H. (1981) *Atatürk'le Üç Ay ve 1930'dan Sonra Türkiye*, 2. Bsk., AİTİA Yayını, Ankara.
- Bayram, Y. (2009)" Türkiye'de Siyasi Karikatürün Yeri ve 11 nci Cumhurbaşkanlığı Seçimine İlişkin Siyasi Karikatürlerin Çözümlemesi", *Selçuk İletişim*, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi, C.6, S.1, 107-123
- Bayrak, F. (2020) "İlk Türk Karikatür Sanatçısı Ali Fuad Bey", *Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi*, S.7 , s.65-84
- Cantek L., L. Gönenç (2017) *Muhalefet Defteri – Türkiye'de Mizah Dergileri ve Karikatür*, 2. Bsk., Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Çapanoğlu, M. S. (1970) *Basın Tarihimizde Mizah Dergileri*, Garanti Matbaası, İstanbul.
- Çetin, N. (2006). *Takma – Müstear İsimler Sözlüğü* , Edebiyat Otağı, Ankara
- Çeviker, T. (1997). *Karikatür Üzerine Yazılar*, İris Yayıncılık, İstanbul.
- Demirkol, G. (2016)" Türkiye'nin İlk Türkçe Mizah Dergisi: Terakki", *Çankırı Karatekin Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sinema-TV Bölümü, Akademik Bakış Dergisi*, C.10, S.19, s. 141-160
- Erginer, G. (1980) "Monografi Yönteminin Ana Nitelikleri (Halkbilimde Monografik Çalışmalar)", *Antropoloji* , (12), 257-267, DOI: 10.1501/antro_0000000189
- Eroğlu, B. (2012) "İkinci Dünya Savaşı Dönemi (1939-1945) Türk Siyasetinin Köşe Yazıları Üzerinden İnşası: Cumhuriyet Gazetesi Örneği", *E-Journal of New World Sciences Academy*, 93-116
- Goloğlu, M. (1974) *Tek Partili Cumhuriyet (1931-1938)*, Goloğlu Yayınları, Ankara.
- Güvenir, M. (1991) 2. *Dünya Savaşında Türk Basını*, Gazeteciler Cemiyeti Yayını, İstanbul.
- Güz, N. (2008) *Türkiye'de Basın-İktidar İlişkileri (1920-1927)*, 2. Bsk., Turhan Kitabevi, Ankara.

- Güz, N. (1995) *Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organları Halkevleri Dergileri*, Ankara.
- Güz, N. (1993) *SCF Sonrası Basında Muhalefet ve 1931 Matbuat Kanunu*, G.Ü. İletişim Fakültesi Yayını, Ankara.
- <https://www.biyografi.net.tr/sedat-simavi-kimdir/> (Erişim tarihi: 13.10.2021)
- <https://sozluk.gov.tr/> (1) (Erişim tarihi:11.04.2021)
- <https://www.frmtr.com/kultur/1723304-1900-ile-1964-yillari-arasindaki-tum-olaylar-bakin-bence.html> (Erişim tarihi: 22.08.2021)
- <https://www.tgc.org.tr/kurumsal/onceki-baskanlarimiz/46-sedat-simavi.html> (Erişim tarihi: 13.10.2021)
- <https://www.karikaturculerdernegi.com/onculerimiz/ramiz-gokce/> (Erişim tarihi: 13.10.2021)
- Hünerli, S. (1993) “Türkiye’de Gazete Karikatürü’nün Durumu ve Siyasi Söylem”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- İnuğur, M. N. (1999) *Türk Basımında İz Bırakanlar*, 3. Bsk., Der Yayınları, İstanbul.
- İskit, S. R. (1943) *Türkiyede Matbuat İdareleri ve Politikaları*, Başvekalet Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Yayını, (Ankara).
- Kayış, Y. (2016) Atatürk Döneminde Siyasi Karikatür, Yayınlanmış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir
- Kocabaşoğlu, U. (1982) “1919-1938 Dönemi Basınına Toplu Bir Bakış”, *Yıllık*, SBF Basın ve Yayın Yüksek Okulu, IV, Ankara, 95-127.
- Neuman, W.L. (2017) *Toplumsal Araştırma Yöntemleri*, (Çev. S.Özge), Yayın Odası, Ankara.
- Okyar, A. F. (1980) *Üç Devirde Bir Adam*, Tercüman Yayınları, İstanbul.
- Özen, B. (2003) “Karikatür Tarihi ve Karikatürün Grafik Sanatlarla İlişkisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Sertel, M. Z. (2001) *Hatırladıklarım*, 5.Bsk., Remzi Kitabevi, İstanbul.

- Simavi, S. "Karikatür" , Yıl: 1939, Sayı:177 , Sayfa:7, İstanbul
- Simavi, S. "Karikatür" , Yıl: 1942, Sayı:350 , İç Kapak karikatürü, İstanbul
- Simavi, S. "Karikatür" , Yıl: 1944, Sayı:427 , İç Kapak karikatürü, İstanbul
- Simavi, S. "Karikatür" , Yıl: 1945, Sayı:510 , Kapak karikatürü, İstanbul
- Simavi, S. "Karikatür" , Yıl: 1944, Sayı:459 , Kapak karikatürü, İstanbul
- Simavi, S. "Karikatür" , Yıl: 1944, Sayı:465 , Kapak karikatürü, İstanbul
- Şenyapılı, Ö. (2003) *Karikatür – Neyi, Neden, Nasıl Anlatıyor – Kim Niye Çiziyor*, ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim, Ankara.
- Topuz, H. (1986) *İletişimde Karikatür*, Anadolu Üniversitesi Basımevi, Eskişehir.
- Tunçay, M. (1981) *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, Yurt Yayınları, Ankara.
- Uran, H. (1959) *Hatıralarım*, Ayyıldız Matbaası, Ankara.
- Uğur, S. (2010) *Tek Parti Döneminde Muhalefet Basını ve Tan Gazetesi (1938-1945)*, Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Yazar, S. (2002) "Karikatür Dergisi: Mizah Anlayışı ve Bibliyografyası", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yavuz, K. (2002) *Cemal Nadir Caddesi*, Keskin Color Matbaası, İstanbul.
- Yetim, F., S. B. Akkoyunlu (2017) "Türk Modernleşmesine Erken Cumhuriyet Dönemi Basınında Karikatür Üzerinden Bir Bakış", *Tarih ve Gelecek Dergisi*. S.3, 77-96
- Yetkin, Ç. (1983) *Türkiye'de Tek Parti Yönetimi (1930-1945)*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.

Bu makale intihal tespit yazılımlarıyla taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

This article has been scanned by plagiarism detection softwares. No plagiarism detected.

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

In this study, the rules stated in the “Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive” were followed.

ÇALIŞMANIN ETİK İZİN BELGELERİ

Söz konusu bu çalışmada etik kurul kararı gerektiren klinik ve deneysel insan ve hayvanlar üzerinde bir çalışma olmadığından dolayı etik kurul onayı aranmamıştır.